

українськими та польськими психологами, дало можливість надалі організувати *роботу в малих групах*. Відповідно до сфери наукових інтересів було створено такі малі групи: «Професійна кар'єра», «Групи та команди», «Етика й організаційні цінності».

У рамках роботи *першої малої групи «Професійна кар'єра»* учасники мали змогу поділитися основними напрямками досліджень з означеної проблеми в Польщі та Україні. Польські колеги представили роботу Центру зі сприяння розвитку кар'єри студентів у Сілезійському університеті, яка є досить цікавою та плідною. Українські психологи розповіли про особливості досліджень у цій сфері в Україні (вивчення кар'єрних орієнтацій школярів, студентів, військовослужбовців, менеджерів та ін.; проведення тренінгів із цього напрямку у вищих навчальних закладах тощо). Учасники домовились про проведення крос-культурних досліджень польських та українських студентів з означеної проблеми за допомогою наявної у польської сторони комплексної методики.

Основна мета діяльності учасників *другої малої групи «Групи та команди»* полягала у визначенні основних чинників збільшення ефективності груп та команд. У результаті дискусії вони виокремили такі загальні чинники ефективності груп і команд: соціально-економічні умови діяльності організації; тип організації; клімат і організаційна культура; стилі лідерства (управління, вплив); ставлення до праці (грошей); гендерний фактор та ін. Учасники зробили висновок про наступні необхідні кроки: обмін досвідом та дослідженням з використанням наявного інструментарію.

Робота *третьої малої групи «Етика й організаційні цінності»* була присвячена етичним аспектам діяльності організації. Учасники зазначили, що у прагненні досягти комерційного успіху бізнес-організації нерідко порушують етичні норми взаємодії з клієнтами. Результативними є проведені присутніми дослідження мотивації до роботи, духовних цінностей, ставлення до клієнтів і толерантності персоналу організацій різних сфер (комерційних, освітніх тощо). Одним із засобів запобігання порушенню етичних норм в організаціях, на думку учасників семінару, є проведення психологічних тренінгів з персоналом.

Наприкінці семінару учасники підвели *підсумки роботи в малих групах*. Присутні висловлювали задоволення від можливості ще раз зустрітися та обмінятися досвідом наукових досліджень. Представники української та польської сторін висловили побажання й надалі проводити подібні семінари та підтримувати інформаційний обмін у галузі організаційної психології. Зокрема, була досягнута домовленість про укладання *Угоди про співпрацю* між Українською Асоціацією організаційних психологів та психологів праці та Польською Асоціацією організаційної психології, *проведення Українсько-польського семінару в Україні в 2014 р.*

Зазначимо, що робочою мовою семінару була мова інтернаціонального спілкування – *англійська*. І цього разу семінар повністю здійснювався без перекладача з англійської, що свідчить, на наш погляд, про певне просування українських учасників в оволодінні англійською мовою. Початок цьому було покладено під час другого дня II-го Українсько-польського семінару (Київ, 2010), де українські учасники зрозуміли, що вони також зможуть більш-менш успішно працювати без перекладача, що значно економить, зокрема, часові ресурси. Звичайно ж, у Києві наш незмінний перекладач **Володимир Івкін** був завжди поруч для надання допомоги у будь-який час. Разом із тим, у Катовіце, в силу певних об'єктивних обставин, він був відсутній, і українські учасники вправлялися в англійській самостійно, допомагаючи один одному.

Завершився семінар дружньою вечерею, під час якої учасники мали змогу поспілкуватися в неформальній обстановці та зміцнити контакти. Вечеря відбувалася в затишній атмосфері ресторану «Білий лелека», в м. Хожеві.

Результати роботи семінару висвітлено в науковому збірнику **Innovative Trends in the Development of Work and Organizational Psychology in Poland and Ukraine** (Polish-Ukrainian Workshop (4 September 2012, Katowice, Poland) : Book of abstracts / Editors : Liudmyla Karamushka, Barbara Kożuszniak. – Kyiv-Katowice, 2012, 112 pages, який в електронному форматі представлено на сайті Української Асоціації організаційних психологів та психологів праці www.uaoppp.com.ua і на сайті Польської Асоціації організаційних психологів www.pspo.org.

**УЧАСТЬ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ
ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ТА ПСИХОЛОГІВ ПРАЦІ
У МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ З ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

(5-8 вересня 2012 року, м. Вроцлав, Польща)

Л.М. Карамушка, О.В. Креденцер, О.А. Філь

Українська Асоціація організаційних психологів та психологів праці,

лабораторія організаційної психології

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Ця стаття продовжує серію публікацій, присвячених діяльності **Секції економічної психології Української Асоціації організаційних психологів та психологів праці (УАОППП)** та **Координаційного комітету при національному представнику Міжнародної Асоціації наукових досліджень у сфері економічної психології (IAREP) в Україні**.

Нагадаємо, що Секція економічної психології УАОППП була створена у лютому 2004 року з метою сприяння розвитку економічної психології в Україні. В лютому 2005 року було засновано *посаду Національного представника Міжнародної Асоціації наукових досліджень у сфері економічної психології (International Association for Research in Economic Psychology, IAREP) в Україні*, яку обіймає завідувачка лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор **Л.М. Карамушка**. Також створено спеціальний

Координаційний комітет при національному представнику IAREP в Україні, членами якого, окрім Національного представника IAREP в Україні, є кандидати психологічних наук **О.В. Креденцер** та **О.А. Філь**, наукові співробітники лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, члени Виконавчої дирекції УАОППП.

Міжнародна Асоціація наукових досліджень у сфері економічної психології (IAREP) заснована в 1982 році та є місцем зустрічі всіх, хто цікавиться міждисциплінарними дослідженнями, що стоять на перетині психології та економіки.

Членами IAREP є багато вчених, спеціалістів-практиків, аспірантів та студентів, що працюють у галузі економіки, психології, а також маркетингу, менеджменту тощо. До складу IAREP входять представники майже 30 країн з усього світу, в тому числі й *України*.

Одним із найважливіших напрямків діяльності IAREP є організація щорічних міжнародних конгресів з економічної психології. Такі конгреси проводяться, як правило, у великих містах Європи протягом трьох-чотирьох днів та являють собою формальні (у вигляді презентацій міждисциплінарних досліджень та їх обговорень) та неформальні комунікації психологів та економістів. Уперше Міжнародний конгрес з економічної психології відбувся в 1976 році в м. Тілбург (Нідерланди). Тоді він був організований неофіційним органом під назвою Європейська група з досліджень у галузі економічної психології, яка вже пізніше, в 1982 році, отримала офіційний статус *Міжнародної Асоціації наукових досліджень у сфері економічної психології (IAREP)*. Отже, вже тридцять років поспіль щороку IAREP проводить міжнародні конгреси в різних куточках світу.

У рамках тісної взаємодії національного представництва IAREP в Україні з IAREP членами Координаційного комітету було організовано участь українських психологів у таких заходах IAREP:

1. Участь українських психологів, членів УАОППП, які представляли університети, наукові установи та бізнес-структури з різних регіонів України, в XXX Міжнародному конгресі з економічної психології (Прага, Чехія, вересень 2005 р.). Опубліковано в матеріалах Конгресу 11 тез виступів, зроблено безпосередньо 8 усних та постерних презентацій.

2. Участь членів УАОППП у XXXI Міжнародному конгресі з економічної психології (Париж, Франція, липень 2006 р.). Опубліковано в матеріалах Конгресу 17 тез виступів, зроблено безпосередньо 7 усних та постерних презентацій.

3. Участь членів УАОППП у Міжнародній конференції з економічної психології, яка відбулася під егідою трьох міжнародних асоціацій (IAREP, SABE та ICABEEP) (Кельн, Німеччина, вересень 2010 р.). Конференція була присвячена темі «Мандрування на кораблі через економічні зміни» («A boat trip through economic change»). Опубліковано в матеріалах Конференції 10 тез виступів, зроблено безпосередньо 8 усних та постерних презентацій.

Логічним продовженням тісної співпраці між УАОППП та IAREP стала організація поїздки українських психологів, членів УАОППП на чергову Міжнародну конференцію з економічної психології, яка відбулась у м. Вроцлав, Польща у вересні 2012 року. Конференція мала назву «Мікрокосмос в економічній психології» («Microcosm of economic psychology») та проходила на базі Варшавської школи соціальних та гуманітарних наук, Вроцлавський факультет (Warsaw School of Social Sciences and Humanities. Faculty in Wroclaw). У Конференції взяли участь біля 200 учасників із більше ніж 20 країн світу.

Запрошеними доповідачами були провідні вчені в галузі економічної психології: **Kathleen Vohs** (Associate Professor of Marketing at University of Minnesota), **Fritz Strack** (University of Würzburg, Germany), **Stephen Lea** (University of Exeter, United Kingdom), **Boguslaw Pawlowski** (University of Wroclaw, Poland).

На Конгресі працювали біля 20 тематичних секцій, що охоплювали весь спектр проблем економічної психології за такими основними напрямками: прийняття економічних рішень, робота, інвестиції, заощадження, споживання, податки, підприємництво, гроші та ін. Окрім цього, проходили такі різновиди активності, як доповіді запрошеної лектури, «круглі столи», інтерактивні обговорення проблем та ін.

У рамках продовження тісної взаємодії Секції економічної психології УАОППП та IAREP членами Координаційного комітету при Національному представникові IAREP в Україні було організовано та проведено участь членів УАОППП у Конференції в м. Вроцлаві.

Зокрема, це знайшло відображення в таких заходах:

1. Підготовлено **9 тез виступів** членів УАОППП з різних регіонів України, які були опубліковані в збірнику тез до Конференції з економічної психології в м. Вроцлаві:

- *Lyudmila Karamushka, Kateryna Okhotnytska, Iryna Andreyeva.* «Effects of employees' age, overall work experience and experience in the organization on their organizational commitment»;
- *Oksana Kredentser.* «Innovativeness as an important psychological characteristic of education managers' entrepreneurial behavior»;
- *Alena Fil.* «The role of constructive competitive strategies in establishing effective work relationships»;
- *Larysa Galagan.* «Distinctive features of the unemployed who want to start a business as a prerequisite of their competitiveness»;
- *Olena Bondarchuk.* «Career development and subjective well-being of Ukrainian educational organization managers»;
- *Valentyna Lagodzinska.* «Entrepreneurs' business negotiation motives as a condition of efficient business activity»;

- *Elena Kolomic.* «Levels Of Managers' Psychological Management Readiness In Power Supplying Companies»;
- *Anna Martynova, Lyudmila Karamushka, Valentyna Lagodzinska.* «Emotional difficulties faced by entrepreneurs in conducting business negotiations»;
- *Igor Rymarenko, Alena Fil, Yaroslava Goncharenko.* «Psychological factors of commercial organizations' competitiveness».

2. Організовано **поїзду 10 українських психологів** у м. Вроцлав: Карамушка Людмила, Креденцер Оксана, Терещенко Кіра, Бондарчук Олена, Лагодзинська Валентина, Гончаренко Ярослава, Римаренко Ігор, Ірина Абдуллаєва, Катерина Охотницька, Сергій Охотницький.

3. Зроблено **5 усних та постерних презентацій** на Конференції з економічної психології в м. Вроцлаві:

- *Lyudmila Karamushka, Kateryna Okhotnytska, Iryna Andreyeva.* «Effects of employees' age, overall work experience and experience in the organization on their organizational commitment»;
- *Oksana Kredentser.* «Innovativeness as an important psychological characteristic of education managers' entrepreneurial behavior»;
- *Olena Bondarchuk.* «Career development and subjective well-being of Ukrainian educational organization managers»;
- *Anna Martynova, Lyudmila Karamushka, Valentyna Lagodzinska.* «Emotional difficulties faced by entrepreneurs in conducting business negotiations»;
- *Igor Rymarenko, Alena Fil, Yaroslava Goncharenko.* «Psychological factors of commercial organizations' competitiveness».

Окрім робочих засідань, Конференція включала неофіційні зустрічі (відкриття та закриття Конференції, фуршет, подорож на кораблі тощо), де запрошені гості мали можливість ближче познайомитися один з одним, неформально поспілкуватися, обговорити цікаві питання та плани на майбутнє. Учасники Конференції мали унікальну можливість ознайомитись з чудовим історичним містом Вроцлавом, прогулялись його стародавніми мальовничими вуличками, відвідати історичні та культурні пам'ятники.

Українські психологи, які брали безпосередню участь у Конференції, отримали неабияке задоволення від участі в цій акції. За декілька днів вони презентували результати своїх досліджень на Конференції, обмінялися думками, обговоривши з іншими учасниками Конференції різноманітні актуальні наукові питання, отримали безліч нових професійних контактів з науковцями з усього світу. Також усі учасники мали унікальну можливість поєднання наукової роботи з цікавим та плідним відпочинком у Польщі.

Члени української делегації висловлюють подяку дирекції Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, оргкомітету Конференції та Секретаріату IAREP за сприяння у підготовці та участі українських психологів у Міжнародній конференції з економічної психології в м. Вроцлаві.

Усіх осіб, зацікавлених у розвитку економічної психології в Україні, запрошуємо до співпраці.

Наші координати:

Тел./факс: +38044 288 07 19

E-mail: uaorppp@online.ua,

www.uaorppp.com.ua

Секція економічної психології УАОППП,

Національне представництво IAREP в Україні